

A TITOKTARTÁSRÓL

Gondolattal, szóval cselekedettel és mulasztással vétkezhetünk. Vétkezni annyi, mint elvenni a másét, illetőleg nem adni. Ez utóbbi a mulasztás.

Vétkezni szóval annyit jelent, mint szavunkkal, vagy hallgatásunkkal felebarátunknak kárt okozni – elvevéssel vagy nem-adással. Vétkezhetek testvérem ellen „beolvasással” is, a „beolvasás” elmulasztásával is. Ha egy adott szituációban úgy ítélem meg, hogy a „beolvasás” kárára lenne, de indulatomban mégis „beolvasok”, vétkezem ellene. Ha egy adott szituációban úgy ítélem meg, hogy a „beolvasás” javára lenne, de félek a beolvasás ennél kisebb rosszat okozó következményeitől (pl. átmenetileg vagy véglegesen meghidegülne a barátság közöttünk, és én tisztulatlanul, azaz az ő javától függetlenül ragaszkodom ehhez a barátsághoz), akkor vétkezem ellene. Cselekedetem erkölcsisége rendre az én megítélésemen fordul. Ha imádságban jutottam el oda, hogy beolvasok, vagy nem olvasok be, s ennek végrehajtása nem a kívánt következményekkel jár (pl. kiderül, hogy mégis jobb lett volna be nem olvasni, vagy mégis jobb lett volna beolvasni), ezért nem vagyok felelős. Isten azon az alapon ítél meg, hogy én jót akartam-e felebarátomnak. Ha tanulmányozom a szeretet tanítását, ha imádságban elmélyítem ezt a tanulmányozásomat, akkor minden tőlem telhetőt megtettem annak érdekében, hogy a helyeset tudjam választani.

Mindent megtettem? Talán még egyet tehetek. Beszerezhetek információkat. Véleményt kérhetek: Helyesnek tartod-e, hogy az általad is jól ismert X-nek beolvassak ebben és ebben a tárgyban. Ő is aggodalomban van vagy lehet X-ért. Őt is közelről érintheti vagy érinti X sorsa, amelyet a beolvasás jobbra, vagy rosszabbra fordíthat. A közös felelősség elkezdni nyitni mindkettőnkben a zsilipeket. Az illető személyt kitárgyaljuk. Mivel mind a ketten szeretjük őt, meg akarjuk találni az optimális megoldást. Az optimális megoldás érdekében elkezdünk kurkászni emlékeink között. Az emlékek között alighanem akadnak bizalmas természetűek, amelyeket X egy-egy bizalmas percben közölt az őt most kitárgyaló személyek egyikével vagy másikával. Közel az indiszkrétció veszedelme!

Azt hiszem, mindennapos történetet mesélek. Lelkiismeretünk beszélgetés közben zavartan jelez: Mondanod kell! Nem szabad mondanod! Kerülgeted, mint macska a forró kását. Beszélgetőpartnered érdeklődni kezd. Végülis egy az egyben elmondod anyagodat, amelyhez bizalmas jellegű beszélgetésben jutottál. Mindegy, hogy annak idején X nem titok terhe mellett mondta el neked ezt az anyagot. Ennek kérése nélkül is nyilvánvaló volt, hogy bizalmas baráti közlés történt részéről. Csak viszolyogva tudsz arra gondolni, hogy ez a közlés visszajut X-nek a fülébe. Biztosra veszed, hogy partnered nem fogja továbbadni. Még sem kell kérned őt erre, hiszen enélkül is nyilvánvaló... stb. Nyakig vagyunk a csúszós masszában. Pedig egyértelműen jót akarunk, X-en akarunk segíteni.

Mikor járok el helyesen? Ha közlöm anyagomat beszélgető partneremmel, mégpedig X érdekében? Ha nem közlöm anyagomat partneremmel, mégpedig X érdekében? Ha közlöm anyagomat, vétkezem X ellen indiszkrétcióval. Ha nem közlöm, vétkezem X ellen az X-en segíteni akaró partnerem nem tájékoztatásával. Kettős hűség szituáció!

Minden kettős hűség szituáció alapja, hogy a szóban forgó kérdésben két csúcstörvény él bennem, legalábbis felettes Énemben. Két csúcstörvény mellett nem lehet tiszta a

lelkiismeretem. Jézus azt kívánja, hogy Országának népe tiszta szívű emberekből álljon. Jézus tehát azt kívánja, hogy kiirtsak magamból minden kettős csúcsértéket.

Úgy látszik, folytatnunk kell eddigi irtogatásaink sorát:

Nem az igazságosság a csúcsérték, hanem a szeretet!

Nem az igazat mondás a csúcsérték, hanem a szeretet!

Nem a maximális biológiai szaporodás a csúcsérték, hanem a szeretet!

És most új eredményként:

Nem a diszkréció a csúcsérték, hanem a szeretet!

De ne siessük el a dolgot! Nem velünk kezdődik a gondolkodás története. Elő egy kézikönyvet! Az INITATION THÉOLOGIQUE III. 932-33 lapjain GERLAUD domonkos atya tollából ezt olvasom: A hűség megkívánja a diszkréciót, a titok megőrzésének az erényét. Vannak titkok, amelyeknek tárgya olyan, hogy ezek kiszolgáltatása súlyos merényletet jelent az érdekelt személy erkölcsi integritása ellen; kompromittálják a közösségben elfoglalt pozícióját, emberi feladatának teljesítését. Más titkok viszont nem ilyen természetűek, mégis tiszteletben kell tartanunk őket, mert „ránk bízták”. A titok eredeti birtokosa és ennek bizalmasa tehát közösen elkötelezettek az élni akarás egyetlen sodrában. A bizalom erejében, amellyel megajándékoztak, magunkévá tesszük a másik érdekeit; megvédjük azokat, mint a magunkéit.

Itt is az a helyzet, hogy az egyedek közti kapcsolatokat nem mérlegelhetjük anélkül, hogy vonatkozásba ne hoznánk a közjőval; értékük nem határozható meg a közérdekkel való összehasonlítás nélkül. Nyilvánvaló, hogy az egész közösséghez fűződő hűség fölibe emelkedik a partikuláris hűségnek: semmiféle titoktartás sem előzheti meg a közérdeket. Ugyanakkor jegyezzük meg mindjárt azt is, hogy maga a közjó kívánja meg, hogy ezek a partikuláris titkok sérthetetlenek legyenek, pl. a vallás világában a gyónási titok, a profán világban – különböző szigorúsággal – a hivatali titok. A közjó az egyedek élet-kiteljesedési jogának a tiszteletben tartásában áll, mégpedig az egész közösség tiszteletben tartása és kiteljesedése alapján.

Nos, úgy látom, hogy teljes a kavár. Hogy ne közöljem partneremmel az X-től származó bizalmas közlést, ez csak partikuláris érdek. Ennek fölibe rendelődik még a közérdek. Ámde a közérdek éppen az, hogy ez a partikuláris titok sérthetetlen legyen.

Nincs a közérdeknek külön tárgya? A mi adott szituációkban nincs: a partikuláris érdek és a közérdek egybeesik. X-nek rendbe kell jönnie. Ez X partikuláris érdeke is és közérdek is, mert mindannyiunk java, hogy X kikerüljön a válságból. Nem ismerek az Országban egymásnak ellentmondó partikuláris érdeket és közérdeket, csak egymást segítő. Ha meg kell halnom közérdekből, a halál elvállalása nélkülözhetetlen partikuláris érdekem: ha nem vállalom a halált, kirekesztem magam az Országból; ha vállalom, bemehetek az Életre.

Valaki bizalmasan közli velem, hogy ekkor meg ekkor, itt és itt, így és így öngyilkosságot fog elkövetni. Ha megmondom neki, hogy én ilyen titkot nem vagyok hajlandó megőrizni, mert ezzel a legnagyobb rosszat követném el ellene, nem biztos, hogy eláll szándékától. Számolnom kell azzal, hogy megváltoztatja öngyilkosságának körülményeit, hogy ne tudjam megakadályozni. Nem mondom meg tehát neki, hogy visszaélek majd bizalmával, hanem értesítem azokat a személyeket, akik meg tudják akadályozni terve kivételében. Vállalva a kockázatot, hogy nem lesz hálás nekem azért, hogy megmentettem az életét. Vállalva vádját, hogy visszaéltem bizalmával.

A kettős hűség szituációja mindig abból adódik, hogy a társadalmi tudatban feltétlen törvényként él két olyan törvény, amelyek adott esetben szembekerülhetnek egymással. A diszkréció és a szeretet kart karba öltve sétálhatnak az élet nem egy szituációjában. Olykor azonban, mint az öngyilkos, vagy mint az X-ünkön segíteni akarás példájában, szembekerülhetnek egymással.

Valamiképpen az ilyen esetekben is döntenünk kell. A két csúcstörvény következtében mindenképpen elmarasztalódunk. Hogy tudtál így visszaélni a bizalommal? Hogy engedhetted, hogy végezzen magával? Ezt a szemrehányást vállalni kell. Az Istent meglátásnak nem feltétele, hogy valakik el ne marasztaljanak bennünket. Csak a tiszta lelkiismeret a feltétele.

Olykor megesik, hogy nem egy nem-csúcsérték és a szeretet csúcsértéke kerül szembe egymással, hanem két nem-csúcsérték: pl. az őszinteség és a diszkréció. Jegyespár ül a szobámban. Csöngetnek. A fiú édesanyja áll az ajtóban. Tudom, hogy nem örül, hogy a fia hozzám jár. Bevezetem egy másik szobába, s pillanatra elnézést kérek. Közlöm ezalatt a tényállást a fiúval. Megkér, hogy el ne áruljam anyjának, hogy itt van. Visszamegyek az anyához. Három percen belül felteszi a kérdést: Itt van-e a fiam? Hazudok. A kapum előtt megvárja őket. Látta, amikor bejöttek a házba. Majd kapok az anyától egy kedves kis levelet, amelyben kioktat, hogy milyen szép dolog is a hazugság. Lelkiismeretem nyugodt. Azért, mert a diszkréció nagyobb érték, mint az őszinteség? Nem. Azért, mert a szeretet a csúcsérték és hazugságommal el akartam kerülni egy senkinek sem jó botrányt lakásomon, és odahaza anya és fia között.

Összefoglalok. Általában a szeretet azt kívánja tőlem, hogy megőrizzem a rám bízott titkokat. Amikor a szeretet az ellenkezőjét kívánja, megteszem, és nem törődöm az ennek nyomában jöhető felháborodásokkal. Ez a megoldás természetesen nem szabadíthat fel céltalan pletyzésre. Komolyan mérlegelnem kell: kötelez-e adott esetben a szeretet arra, hogy eláruljam a rám bízott titkot.

1977

Megjelent: Karácsonyi Ajándék 1977. 6. kötet